

Speech over 'Rock Garden' van Wineke Gartz – door Mark Kremer

We staan hier te midden van beelden die stromen. Opnames van Amsterdam, de voortdurende beweging in de stad, en de simultaneïteit van de gebeurtenissen. We maken deel van uit van het kunstwerk. Het heet *Rock Garden* en is gemaakt door Wineke Gartz, ± 'n jaar geleden is zij begonnen met denken en ontwerpen, en de laatste dagen was ze hier bezig met de afstemming van de onderdelen. De kunstenaar heeft het kunstwerk speciaal gemaakt voor deze plek. Dat is cruciaal.

Rock Garden heeft vele onderdelen: op de wanden zijn meerdere video-projecties, enkele dia's, er hangen een paar tekeningen. Op de vloer enkele objecten, zoals twee balen die door het licht veranderen in zilver en goud. Dit type kunstwerk kent vele benamingen: multi-media installatie, *immersive environment*, *site-specific* (of *site sensitive*) installatie. Ik noem het een kunstwerk-als-omgeving. Bijzonder vind ik de afstemming van alle onderdelen. Hoe verschillende beelden en "werelden" in elkaar scharnieren, en het ene in het andere overvloeit - dingen vinden elkaar.

Dit is 'n poëtisch werk ('n tikje wild ook, enigszins psychedelisch, *trippy*). Wineke Gartz's beeld-combinaties zijn "ongerijmd", wat spannende effecten geeft, bv. 't uitvergroete handschrift beïnvloedt de manier waarop je naar de beelden van een gebouw kijkt. Octavio Paz schreef in 1953 't gedicht *El río/De rivier*, hij was toen in Genève *chargé d'affaires* van de Mexicaanse ambassade. Denkelijk is dit gedicht 'n portret van die stad. Hierbij de eerste tien strofes/regels (in totaal zijn er 48):

De slapeloze stad cirkelt door mijn bloed als een bij.
En het vliegtuig dat een lange kreunende S trekt, de trams die blijven steken op
afgelegen hoeken,
de boom zwaar van scheldwoorden waaraan iemand schudt op het plein in het
holst van de nacht,
de geluiden die opkomen en exploderen en de andere die voorbij glijden en een
geheim fluisteren dat zich boort in het oor,
openen de duisternis, afgronden van *a's* en *o's*, tunnels van zwijgzame vocalen,
galerijen die ik geblinddoekt doorloop, het slaperige alfabet valt in het gat als een
rivier van inkt,
en de stad komt en gaat en haar stenen lichaam versplintert aan mijn slapen,
de hele nacht, standbeeld na standbeeld, fontein na fontein, steen na steen, de
hele nacht lang
zoeken haar scherven elkaar in mijn voorhoofd, de hele nacht lang praat de stad
in haar slaap door mijn mond,
een naar adem snakkende verhandeling, een gestamel van wateren en twistende
steen, haar verhaal.

***

Het kunstwerk van Wineke Gartz deelt overeenkomsten met 't gedicht van Paz. In beide werken wordt de stad als landschap "uitgerold". Beelden dompelen ons onder in een polyfonie van indrukken en ervaringen: Amsterdamse scènes van 't gewone leven worden afgewisseld met exterieurs van De Nederlandse Bank - de parkachtige zoom met rotsen in het gelid. Alles speelt zich af rond een of ander "bewustzijn": er is geen allesbepalende "ik-figuur" maar wel 'n zeer ontvankelijke ontvanger van sensaties (verg. Lucebert): iemand die in 't oog van de storm staat.

Het gebouw van de bank is door de kunstenaar als het ware opengebroken en de omgeving vloeit met volle kracht naar binnen. Dit kunstwerk maakt dus ook een gebaar, het belichaamt 'n actie, en die lijkt afgestemd op de nabije toekomst van de bank wanneer de goudvoorraad niet meer hier zal zijn, het instituut een open karakter kan aannemen, en er een openbaar toegankelijke expositieruimte komt.

Rock Garden is een kunstwerk dat deze plek bezweert. Het werpt verlangen "in de strijd" - naar vergezichten die dichtbij verschijnen. De titel verwijst naar de rots- of zentuinen zoals de *Ryōan-ji* in Kyoto (*The Temple of the Dragon at Peace*). Die tuin bestaat uit fijne kiezels waar 15 stoere rotsblokken op rusten, zo geordend dat je vanaf welk standpunt dan ook er maar 14 ziet. De Zentradiitie zegt dat iemand, nadat hij/zij Verlichting heeft gekregen, de vijftiende rots zal kunnen ontwaren.

Wineke Gartz ziet 't werk als een vorm voor meditatie. De kolkende stroom van je gedachten onder ogen zien, zelf de stilte in de storm worden, dat is een van de uitdagingen van haar *Rock Garden*. De stad zien/ervaren als een landschap is een andere. Wanneer strelen we de rots, luisteren we rustig naar stadsrumoer, kijken we aandachtig en worden we geraakt door 'n fietser wachtend voor het stoplicht? Ze mengt onrustige stadsbeelden met landelijke scènes, opeens gaat er 'n enorme weldadigheid uit van riet wiegend op wind. Dan weer komt uit een fabriekspijp een grote sliert donkere rook die de vorm aanneemt van een wolk dichtbij. Een beeld van vervuiling - de schoonheid van deze scène doet ons dit haast vergeten.

Drie zwarte tassen op de grond, ijzeren staven en hekwerk staan tegen de muur. Symbolen van dreiging en bescherming/verdediging? Marianne Moore's sterke karakterisering van poëzie lijkt mij ook van toepassing op kunst: "[Art] is about imaginary gardens with real toads in them." Wineke Gartz zegt over *Rock Garden* dat de beelden maar simpele plaatjes zijn, die echter oprechte aandacht kunnen opwekken, het gaat om leven, dingen die echt zijn, waar we van kunnen houden. In zo'n opmerking, zo'n observatie schuilt een utopische gedachte, over 'n betere wereld, Wineke Gartz is opgegroeid in 'n gezin dat midden in de jaren '60 stond, ze heeft de idealen uit die tijd meegekregen en ze omarmt die idealen nog steeds.

***

Sinds ca. 1997 heeft Wineke Gartz ruimtelijke multi-media installaties gemaakt. Vaak wordt er een hele "wereld" verbeeld. Daarmee doet haar werk mij denken aan kunstenaars zoals Douglas Huebler, Fischli & Weiss en Diana Thater. Dat zijn uitgesproken analoge artiesten, volgens mij; Huebler bv. wilde op een zeker moment alle pasgeborenen over de hele wereld fotograferen. De reizen zouden 'm overal hebben gebracht, maar 't ging hem vooral om contact, de ontmoeting. Van deze artistieke ambitie om de wereld te omvatten gaat 'n *underground*-achtig élan uit. Het idee/ontwerp valt nooit te realiseren, maar dat is ook aanstekelijk.

Door de stad als landschap weer te geven, creëert de kunstenaar mogelijkheden voor dagdromerij. Zo kunnen wij 'n andere aandacht oefenen en ons verbinden met beelden die al leven in het onderbewuste. Zo hangt er hier een nagetekende "droomkaart" van de Tsjoechtsjen. "Kaarten wijzen de weg en verminderen het risico van verdwalen. Hier lopen de wegen naar de werelden van de dageraad, van de avond en de duisternis door de poolster, de as van de wereld, terwijl zon, maan en sterren gelijktijdig stralen." Hier gaat het om de innerlijke reis, om het innerlijke en geestelijke compas, en specifiek om de ervaringen van een sjamaan.

Wij zien lichtbeelden en schaduwbeelden. Diverse werkelijkheden doordringen elkaar, de kunstenaar last twee projecties aaneen en boven een rots wuift het riet. De vorm van 'n huls (ruimtelijke echo van de zuil in deze ruimte) - feitelijk wordt deze vorm door een VJ-programma gegenereerd - dient als een incubator voor wisselende realiteiten. De huls wordt steeds gevuld met nieuwe inhoud: binnen in spelen zich steeds andere scènes af. Dit lijkt op de schepping van 'n demiurg.

De lage felle zon maakt dat de stadsbeelden iets hebben van 'n *trippy* dagdroom. Ik denk aan de Fotorealisten, Richard Estes schilderde in de jaren '70 *fronts* van bars in New York, een deur van glas voert de blik naar binnen waar een enorm intens licht heerst, vanwege allerlei glanzende oppervlakken. Die werken trillen van electriciteit. Hoe anders is het hier. De beelden van Wineke Gartz nodigen uit een reis te maken en dat is tevens een mystieke reis, één van innerlijke inkeer.

In alle werveling is rust. Op de meest onverwachte plekken. Er hangt hier een andere tekening, van een goedmoedig mannetje, gebaseerd op een foto van een standbeeld ergens in Ethiopië ter ere van 'n groot krijger die veel vijanden heeft gedood. Alsof de krijger opnieuw geboren wordt. Misschien ervaren we hier, *en passant* in het geheim, *het* motief van Wineke Gartz, waarom 't haar te doen is, nl. het veranderingsproces. In dit werk staat interactie centraal, hoe het een op het ander inwerkt, een symbolisch beeld voor hoe de ene mens een ander kan raken.

Uitgesproken in de kunstruimte van De Nederlandse Bank, 15 november 2018.